

משטרת ישראל
אגף חקירות ומודיעין

-בלמ"ס-

נוהל זה הינו נוסח חלקי שהותר לעיון על פי חוק

			נוהלי אח"מ
מספר: 300.01.004	תת-פרק: כללי	פרק: חקירות	
שם נוהל: כרייה והפקת חומרי חציבה שלא כדין – מדיניות חקירה			תאריך פרסום: 16/03/2026
			תאריך תחילה: 16/03/2026
			תאריך ביטול:
			נוסח: 2

1. כללי

- א. תופעת גניבת חומרי מחצבים גורמת נזק רחב היקף הן לכלכלת המדינה, הן לערכי הטבע והנוף והן לתשתיות שונות.
- בחלק מהמקרים מדובר בפעילות מאורגנת של קבוצות עבריינים, המפעילות מנגנון שיטתי הכולל: סריקה מוקדמת של השטח, שכירת טרקטורים ומשאיות, מכשירי קשר או טלפונים ניידים ומערך אבטחה צמוד, כל זאת במטרה לגרוף רווחים גדולים ומהירים.
- ב. בחודש אוגוסט 2000, בעקבות פעילות אינטנסיבית לקידום הנושא, תוקנה פקודת המכרות (תיקון לפקודת המכרות (מס' 7), התש"ס-2000) (להלן: "הפקודה"). לפי התיקון, **הכורה חומר חציבה (הכולל חול) שלא כדין, דינו חמש שנות מאסר**. עבירה זו של כרייה **שלא** כדין מוסדרת בסעיף 111(א) לפקודה.
- ג. כמו כן, נקבעו בתיקון חזקות משפטיות ואמצעי אכיפה חדשים, וביניהם:
- קביעת אחריות של נושא משרה בתאגיד;
 - אחריות בעל רכב;
 - איסור מינהלי על שימוש ברכב;
 - איסור שיפוטי על שימוש ברכב;
 - חובת תפיסה וחילוט רכב בנסיבות מסוימות;
 - חיוב בתשלום הוצאות ובנקיטת אמצעים.
- ד. בינואר 2010 פורסם תיקון לצו איסור הלבנת הון, המוסיף את העבירה של כריית חול לפי סעיף 111 לפקודה, לרשימת "עבירות המקור" המנויות בתוספת לחוק איסור הלבנת הון.
- ה. כריית חול כדין במדינת ישראל מותנית בקבלת היתר מגורמים כגון המפקח על המכרות ורשות מקרקעי ישראל (להלן: "רמ"י") והוועדות המקומיות והמחוזיות לתכנון ובניה.
- ו. סמכויות רישוי או פיקוח בתחום זה ניתנים לגופים חוץ משטריים וביניהם:

- (1) הפקחים של הרשות לשמירת הטבע והגנים הלאומיים – היחידה לפיקוח בשטחים פתוחים (להלן: "הסיירת הירוקה") המוסמכים לשמש גם כנציגי ממ"י מטעם וועדות מחוזיות לתכנון ובניה ;
- (2) המפקחים מטעם רמ"י ;
- (3) מפקחים של הוועדות המקומיות והמחוזיות לתכנון ובניה ;
- (4) המפקח על המכרות באגף מחצבות ומכרות במשרד האנרגיה והתשתיות וצוות הפיקוח ביחידת המכרות ;

2. סיווג תלונה ופתיחה בחקירה

א. קבלת תלונה וסיווגה

- (1) סוגי המקרקעין
 - (א) לצורך הנחיה זו סווגו קרקעות מדינת ישראל כדלקמן :
 - (א) מקרקעין השייכים לרשות מקרקעי ישראל (להלן: "קרקע רמ"י").
 - (ב) מקרקעין השייכים לרמ"י אשר ניתנו לגביהן זכויות כרייה.
 - (ג) מקרקעין בבעלות פרטית.
- (2) המתלוננים

ככלל, תלונות בגין כריית חול וגניבתו תוגשנה על ידי פקחים של אחד מהגופים המנויים בסעיף 1 ו' לעיל.

לעיתים מוגשות תלונות על ידי בעלי הקרקע או אזרחים הנתקלים בארועי כריה או גניבה, או על ידי שוטרי משטרת ישראל.
- (3) קבלת תלונה וסיווגה

הובא לידיעת המשטרה, אם על ידי הגשת תלונה, או בכל דרך אחרת, חשד לביצוע עבירה של כריית חול או מחצב אחר, או גניבתו, תפעל היחידה כמפורט להלן ועל פי פקודת מטא"ר 14.01.01 – "הטיפול בתלונה ובתיק החקירה".

(א) בתלונה מאחד הגופים המנויים בסעיף 1 ו' לעיל תיגבה תלונה מפורטת תוך התייחסות לנקודות האלה :

 - (1) זהות בעלי המקרקעין והמחזיק בקרקעין ;
 - (2) סוג החול או מחצב אחר שנגנב ;
 - (3) שווי החול או המחצב שנגנב וכמותו ;
 - (4) פרטי היתר הכרייה, ואם ניתן כזה בעבר ;
 - (5) פרטי היתר הבנייה, אם ניתן כזה בעבר ;
 - (6) פרטי היתר הכשרת הקרקע, אם ניתן כזה בעבר (ממשרד החקלאות וביטחון המזון) ;
 - (7) הערכת הנזק ומחיר השבת המצב לקדמותו ;
- (4) עדות מפורטת בנושאים המוזכרים בסעיפים 3(א)(5-2) לעיל תיגבה מנציג יחידת המכרות. עדות נוספת לגבי מצב השטח והנזקים בשטח (לרבות מפה) תיגבה מנציג הסיירת הירוקה ומפקחים אחרים שהיו במקום בזמן האירוע ;
- (5) מצב עדכני בשטח בעת הגשת התלונה ומצב השטח טרם ביצוע העבירה ובמידת האפשר יש לצרף תצ"א.

ב. החקירה

- (1) בכל מקרה של כרייה בלתי חוקית בקנה מידה גדול או כאשר מדובר בגורמים שהינם יעדי אדם ו/או בעלי עניין, יש לעדכן את היאל"כ ולאפשר לה להחליט על המשך הטיפול באירוע.
- (2) הוגשה תלונה המתייחסת לקרקע רמ"י, או למקרקעין בבעלות פרטית, ייחקר החשוד בהקדם האפשרי בחשד לביצוע עבירה של כרייה שלא כדין, ובכל עבירה אחרת הנוגעת לעניין (קשירת קשר, גרימת נזק, עבירות בהתאם לחוק רישוי עסקים, תשכ"ח-1968, הלבנת הון, הפרת חובה לפקח על רכב וכו').
- (3) היה והתלונה מתייחסת לקרקע בבעלות פרטית, יפנה החוקר לפקח הסיירת הירוקה אשר יאתר את הבעלים וימסור את פרטיו למשטרה לצורך זימונו לחקירה. לא אותרו הבעלים, יואשם החשוד בעבירה של כרייה שלא כדין.
----- שורה זו לא הותרה לעיון הציבור בהתאם לחוק חופש המידע, תשנ"ח-1998 סייגים לתחולת החוק.
- (4) היה והתלונה מתייחסת לקרקע רמ"י, יפנה החוקר למפקח מטעם רמ"י אשר יספק לו את כל המסמכים הדרושים לחקירה.
----- שורה זו לא הותרה לעיון הציבור בהתאם לחוק חופש המידע, תשנ"ח-1998 סייגים לתחולת החוק.
- (5) על החוקר לפנות לאגף מחצבות ומכרות במשרד האנרגיה והתשתיות לשם קבלת חו"ד מומחה על מידת הנזק שנגרם כתוצאה מהעבירות שבוצעו בפרט, ועל ההשפעה על מאגרי החול במדינת ישראל בכלל; וכן על ההוצאות אשר הוצאו לתיקון הנזק ועל האמצעים הדרושים להחזיר את המצב לקדמותו. כמו כן, רשאי החוקר לפנות לסיירת הירוקה כדי לקבל כל סיוע או מידע אשר יכול לסייע בחקירה.
----- שורה זו לא הותרה לעיון הציבור בהתאם לחוק חופש המידע, תשנ"ח-1998 סייגים לתחולת החוק.
- (6) בנוסף על החוקר לפנות לוועדה המקומית / המרחבית לתכנון ובניה על מנת לבדוק האם ניתן היתר בנייה במקום, וכן למשרד החקלאות וביטחון המזון על מנת לבדוק האם ניתן אישור להכשרת הקרקע במקום.
- (7) הוגשה תלונה על הפרת צו בהפסקת עבודה מנהלי או שיפוטי, יחקר החשוד, בנוסף לכל עבירה אחרת, גם בהפרת הוראה חוקית (ס' 287 לחוק העונשין, תשל"ז – 1977).
- (8) במהלך החקירה תשאף היחידה, ככל הניתן, לאתר את כל המעורבים בעבירה (לרבות הקבלן והמזמין הקשורים לאירוע) על מנת להביאם לדין.
- (9) במקביל ובנוסף להליך הפלילי, יש מקום לשקול פנייה להליכי אכיפה אזרחיים, באמצעות המשרד להגנת הסביבה והפרקליטות האזרחית המתאימה.

ג. הטיפול בתפוס

- (1) ככלל, הכלים אשר שימשו כאמצעי לביצוע עבירה (טרקטורים, משאיות וכד') ייתפסו על מנת לבקש את חילוטם בתום ההליכים המשפטיים.

(2) גרירתם ואיחסונם, למעט כלי רכב ששימשו לגניבה מקרקע פרטית, יעשו באמצעות הסיירת הירוקה, על פי הוראת משטרת ישראל, הכל על פי תיאום בין מ"י לבין רמ"י.

שורה זו לא הותרה לעיון הציבור בהתאם לחוק חופש המידע, תשנ"ח-1998 סייגים לתחולת החוק.

(3) ככלל הוצאות גרירה ואחסנה יוטלו על החשוד.

(4) היה והוגשה בקשה לבית המשפט להחזרת התפוס, ככלל, יתנגד החוקר להחזרתו. טרם הופעתו בדיון יבדוק החוקר כי מגיש הבקשה הינו הבעלים הרשומים של התפוס; אם מדובר בכלי רכב, יבדוק החוקר במאגר מידע המנוהל על ידי משרד הרישוי או על ידי מע"ץ בכל הנוגע לכלי רכב ציוד מכאני כבד (רכב הנושא מספר רישוי שחור). כמו כן, יבדוק החוקר אם אותו כלי רכב שימש בעבר לביצוע עבירה דומה, ויתעד עובדה זו בתיק החקירה. לא היה מגיש הבקשה הבעלים הרשומים של התפוס, יטען החוקר כי בכל מקרה אין להשיב את התפוס לידי.

(5) לפי סעיף 111' לפקודה, נתפס רכב בקשר לביצוע עבירה לפי סעיפים 111 או 111ב', לא יורה בית המשפט על החזרת הרכב לפי סעיף 34 לפסד"פ עד תום ההליכים אם הורשע בעל הרכב או האחראי על הרכב מטעם בעל הרכב, בתוך חמש שנים שקדמו לתפיסת הרכב על סעיפים 111, 111ב' או ס' 384 לחוה"ע בקשר עם חומר חציבה, או שהורשע אדם אחר בעבירה כאמור שביצע באמצעות הרכב בתוך חמש שנים שקדמו לתפיסת הרכב, אלא מנימוקים מיוחדים. הוראה זו מותנת בכך שיוגש כ"א בשל עבירה לפי סעיפים 111 או 111ב' תוך תשעים יום מיום תפיסת הרכב.

(6) הוחלט על ידי בית המשפט להחזיר את התפוס, יבקש החוקר כי ההחזרה תבוצע, בהתאם לנסיבות העניין, בתנאים שונים לרבות: הפקדה כספית או ערבות בנקאית בשווי התפוס, התחייבות בעל התפוס שלא להעביר את הבעלות בתפוס לצד ג' עד לתום ההליכים המשפטיים בתיק (לצורך הבטחת האפשרות לחלט את הרכב או שוויו בסוף המשפט), או איסור שימוש ברכב (כמפורט בהמשך). ניתנה החלטה האוסרת על העברת הבעלות בכלי רכב, יועבר העתק מההחלטה למשרד הרישוי או למע"ץ בכל הנוגע לרכב ציוד מכאני כבד (רכב הנושא מספר רישוי שחור), ורישום הערת אזהרה במשרד הרישוי/מע"ץ בהתאם.

(7) סבר האחראי על החקירה כי אין הצדקה להמשיך ולהחזיק בכלי רכב שנתפס בקשר לביצוע עבירה לפי סעיף 111 או 111ב', רשאי הוא למסור לבעל הרכב הודעה האוסרת את השימוש ברכב לתקופה של 30 יום וליטול את רשיון הרכב.

(8) על פי בקשת שוטר, רשאי בית המשפט השלום להאריך, לתקופה שלא תעלה על 180 ימים, את תקופת איסור השימוש.

ד. ניתנה החלטה על איסור שימוש ברכב, על ידי האחראי על החקירה או על ידי בית המשפט, ימולא טופס הודעה על איסור שימוש ברכב (נספח ג') והאיסור יוזן בהכרזות לכלי הרכב במערכת הפל"א.

ה. סיום החקירה, דיווח והמשך טיפול:

(1) סיום החקירה.

(א) טרם סיום החקירה יפנה החוקר לרמ"י, ויבקש לקבל באמצעותו את פירוט ההוצאות שהוצאו לתיקון הנזק או ניקוי הזיהום הקשור לעבירה, ופירוט ההוצאות בגין גרירת כלי הרכב ומכשירים נוספים ששימשו בביצוע העבירה, גרירתם, אחסנתם ודמי הביטוח, בצרוף האישורים המעידים על ההוצאות הנ"ל.

(ב) בסיום החקירה, ימולא טופס סיכום תיק חקירה על ידי החוקר אשר ניהל את החקירה. בין היתר, יפרט החוקר את הראיות אשר נאספו במהלך החקירה ויכתוב את הערכתו באם יש בראיות שנאספו כדי להוכיח לכאורה את ביצוע העבירה שנחקרה, כנגד מי מהחשודים. יודגש כי הערכה זו לא תכלול המלצה בנוגע להעמדה לדין.

(2) תביעה

הסתיימה החקירה, ולדעת הקצין הממונה גובשו ראיות מספיקות כנגד החשוד/ים בתיק, המצדיקות העברתו לעיון התביעות, יועבר תיק החקירה בצרוף סיכום חקירה לפרקליטות המחוז או ליחידת התביעות של להב, לפי העניין.